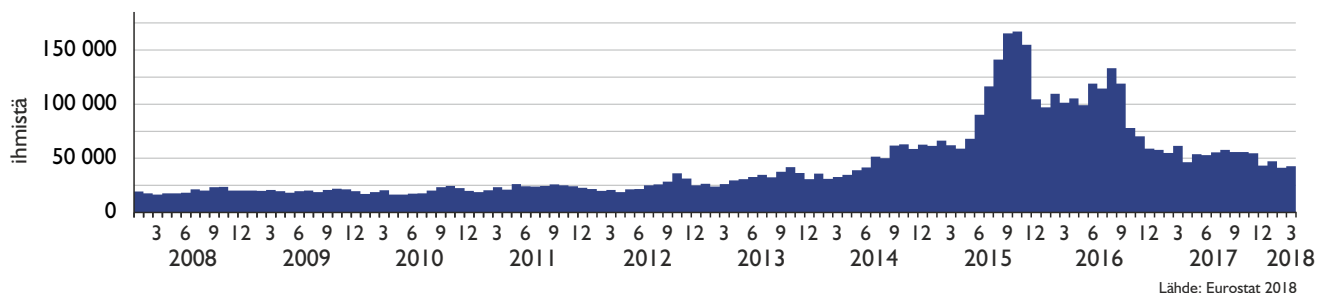


# EU:sta turvapaikkaa hakevien turvattomuuden syyt lähtömaissa ja matkalla

Kari Paasonen

- Eniten turvapaikanhakijoita EU:n alueelle on tullut Syyriasta, Afganistanista ja Irakista.
- Selvästi yleisin motiivi Eurooppaan tulemiselle on sodan ja väkivallan pakeneminen.
- Rikollisverkostot ovat tienanneet turvapaikanhakijoiden salakuljetuksella miljardeja euroja.
- Tulevaisuudessa turvapaikanhakijoiden määrään Euroopassa vaikuttaa lähtömaiden tilanteen kehittymisen ohella se, kuinka kauas lähtömaista turvapaikanhakijat lähtevät ja millaista turvapaikkapolitiikkaa EU:ssa harjoitetaan.

Oikeus hakea turvapaikkaa on Suomen lain, Geneven pakolaissopimuksen ja YK:n ihmisoikeusjulistuksen takaama ihmisoikeus. Tämän oikeuden on tarkoitus suojata ihmisiä alkuperästä, uskonnosta, kansallisuudesta tai muusta henkilökohtaisesta ominaisuudesta johtuvalta väkivallalta ja muunlaiselta vainolta.<sup>2</sup> Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana yli 5 miljoonaa ihmistä on hakenut turvapaikkaa Euroopan unionin maista. Kuten kuvaajasta 1 selviää, eniten turvapaikanhakijoita oli vuosina 2015 ja 2016.



Kuvaaja 1. EU-maista\* turvapaikkaa hakeneiden määrä kuukausittain vuosina 2008–2018.<sup>1</sup>

\*EU vuoden 2018 jäsenmaiden mukaan.

## EU-maista turvapaikkaa hakevat lukuisten eri maiden kansalaiset

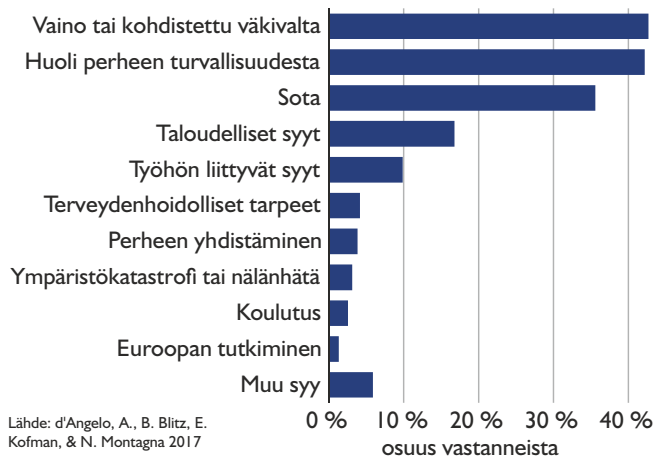
Kuvaaja 2 esittää 31 maata, joiden kansalaiset jättivät eniten turvapaikkahakemuksia EU:ssa kahtena viikkaimpana vuonna, eli 2015 ja 2016. Turvapaikanhakijoista yli puolet, 55 %, tuli kolmesta maasta, jotka olivat Syyria, Afganistan ja Irak. Näiden valtioiden jälkeen eniten tulijoita oli järjestyksessä Albaniasta, Pakistanista, Nigeriasta, Kosovosta, Eritreasta, Iranista, Venäjältä ja Somaliasta. Tarkasteltaessa jaksoa vuoden 2008 tammikuusta vuoden 2018 maaliskuuhun, turvapaikanhakijoiden lähtömaiden jakauma on hyvin samankaltainen.

Useimmissa maissa, joista EU-maihin on tullut eniten turvapaikanhakijoita, on ollut käynnissä joko koko maan laajuinen aseellinen konflikti, kuten Syyriassa, tai aseellinen konflikti, joka on keskittynyt erityisesti jollekin alueelle maan sisällä, kuten Nigeriassa.<sup>3</sup> Verrattuna muihin yleisimpiin turvapaikanhakijoiden lähtömaihin Albanian tilanne on ollut rauhallinen. Suuri osa albanialaisista turvapaikanhakijoista on lähtenyt liikkeelle Albanian heikon taloudellisen tilanteen vuoksi.<sup>4</sup> Pew Research Centerin arvion mukaan vuosina 2015–2016 albanialaisista turvapaikanhakijoista Euroopasta turvapaikan saikin vain noin 2 %. Syyrialaisista turvapaikan sai 80 % ja irakilaisista 36 %.<sup>5</sup> Johtuen eroista turvapaikan saaneiden osuuksissa, turvapaikanhakijoiden lähtömaittaiset määrät kuvaajassa 2 eivät kerro turvapaikan saaneiden ja EU:hun jäävien kansalaisuuksien jakaumaa.

## Liki kaikissa merkittävimmissä lähtömaissa on aseellinen konflikti

Selvästi yleisin syy Eurooppaan pyrkimiselle on väkivallan ja sodan pakeneminen, kuten kuvaaja 3 havainnollistaa. Kuvaajan tiedot perustuvat kyselyyn, joka tehtiin 750:lle Eurooppaan tulleelle siirtolaiselle Kreikassa, Sisiliassa ja Maltalla vuonna 2016. Kyselyssä vastaajat saivat valita enintään kolme heidän lähtönsä vaikuttanutta syytä. Vastauksista kävi ilmi, että turvattomuutta lisäsivät usein etnisten ryhmien väliset jännitteet ja sukupuolittunut väkivalta ja syrjintä.

Sodankäynti on kiihtynyt

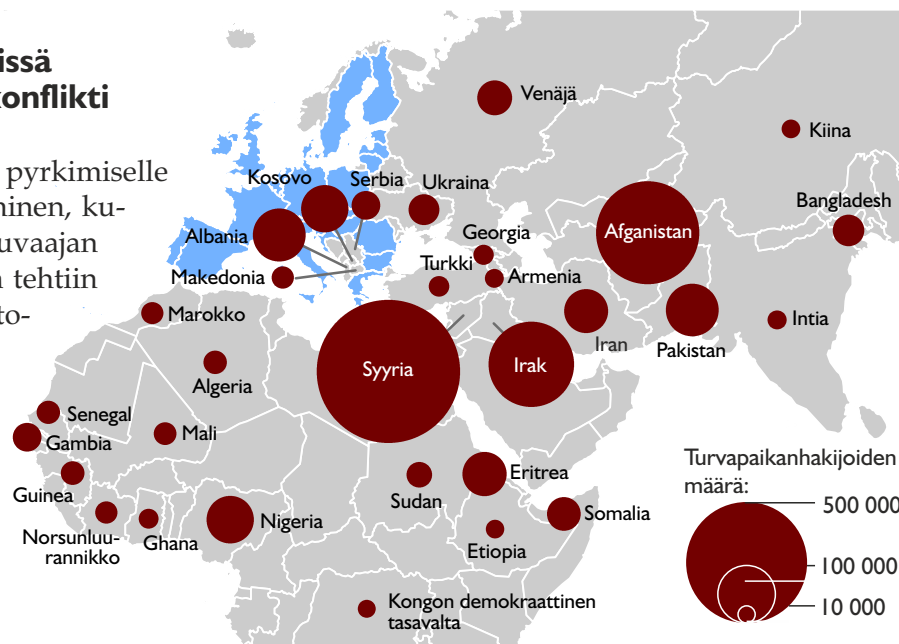


Lähde: d'Angelo, A., B. Blitz, E. Kofman, & N. Montagna 2017

Kuvaaja 3. Syyt, joiden vuoksi Eurooppaan pyrkivät ovat kertoneet lähteneensä entisistä asuinmaistaan.<sup>7</sup>

monissa keskeisissä turvapaikanhakijoiden lähtömaissa, kuten kuvaajasta 4 käy ilmi.<sup>8</sup> Selvästi väkivaltaisoin sodista on ollut 2011 alkanut Syyrian sota, mutta myös Irakissa ja Afganistanissa konfliktien kuolonuhrien määrä on kasvanut merkittävästi vuoden 2011 jälkeen. Eritreassa tarkastellun jakson selvästi verisin vuosi oli 2000, jolloin Etiopian ja Eritrean välinen sota päättyi.

Sotien ohella vaino ja ryhmiin tai yksilöihin kohdistettu väkivalta lähtömaissa olivat keskeisiä syitä Eurooppaan lähtemiselle. Freedom in the World -indeksi tarkastelee muun muassa vähemmistöjen oikeuksien ja uskonnonvapauden asemaa maassa, ihmisten vapautta ilmaista poliittisia mielipiteitä sekä sitä, takaavatko valtion lait ja toimintatavat kansalaisten tasa-arvoisen kohtelun.<sup>9</sup> On perusteltua olettaa, että mitä vapaampi



Lähde: Eurostat 2018

Kuvaaja 2. Maat, joista yli 10 000 henkeä haki turvapaikkaa EU:sta vuosina 2015–2016.<sup>6</sup>

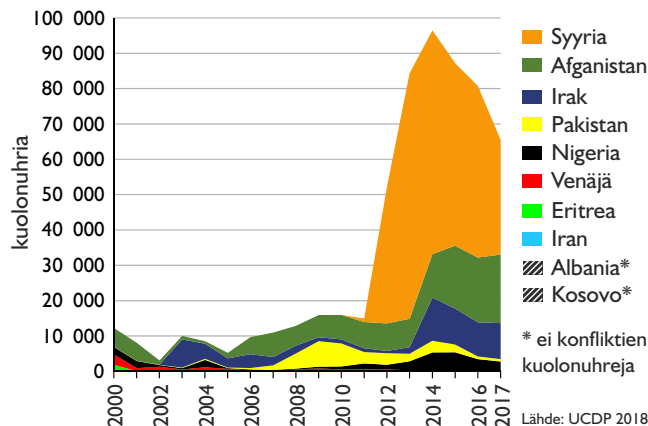
valtio esimerkiksi näillä mittareilla on, sitä vähemmän ihmisiä vainotaan ja sitä harvemmin he joutuvat heihin kohdistetun väkivallan uhreiksi. Kuten kuvaajasta 5 käy ilmi, tarkastelluista valtioista vain Kosovo ja Irak ovat kehittyneet 15 vuoden aikana vapaammiksi. Muiden valtioiden tapauksissa tarkastellut vapaudet ovat joko heikentyneet tai säilyneet suunnilleen ennallaan. Liki kaikissa tarkastelluista kymmenestä maasta kansalaisia on kuollut myös valtion tai muiden järjestäytyneiden toimijoiden siviileihin kohdistaman väkivallan uhreina.<sup>10</sup>

## Turvapaikanhakijoille matka Eurooppaan on kallis ja vaarallinen

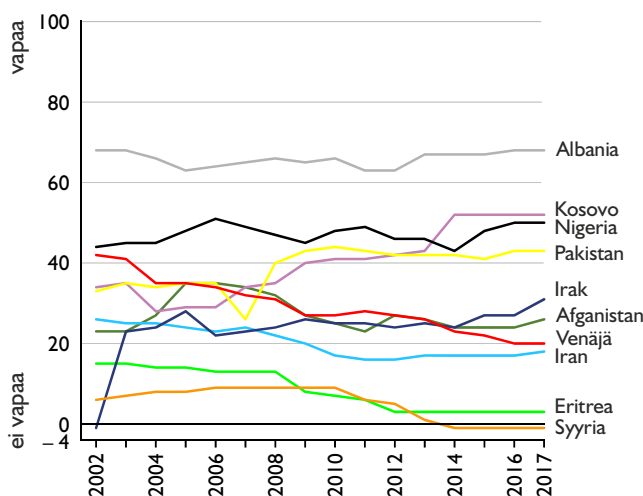
Eurooppaan tulleet turvapaikanhakijat ovat maksaneet salakuljettajille matkoista hintoja, jotka ovat huomattavasti reittilentoja kalliimpia. Kuvaajan 6 tiedot salakuljettajille maksetuista hinnoista perustuvat lehtitietoihin ja vaihtelevat muun muassa ajankohdan ja matkustajan kansalaisuuden mukaan. Syitä sille, että turvapaikanhakijat joutuvat matkallaan kääntymään salakuljettajien puoleen, on useita. Schengen-sopimuksen ja Euroopan unionin neuvoston asettaman direktiivin 2001/51/EY mukaan lento- ja laivayhtiöt ovat vastuussa ilman tarvittavia asiakirjoja EU:n jäsenvaltioon tulleen henkilön palautuksesta. Direktiivi ei koske pakolaisia, mutta lentoyhtiön virkailijan on lähtöportilla käytännössä mahdoton tietää, onko henkilö oikeutettu turvapaikkaan eli pakolaisstatukseen, joten lentoyhtiöt eivät ole ottaneet matkustajia, joilla ei ole ollut viisumia.<sup>11</sup> Usein turvapaikkaa hakemaan lähtevän on mahdotonta saada viisumia, monilla ei ole edes passia tai henkilöllisyystodistusta. Lisäksi viisumin hakeminen tai viranomaisten valvomalle lentokentälle tuleminen voi olla vaarallista vainoa pakenevalle.

Monet siirtolaiset ylittävät Välimeren veneillä, jotka eivät ole merikelpoisia.<sup>12</sup> Välimeren ylityksessä on vuosittain hukkunut ja kadonnut tuhansia ihmisiä. Turvapaikanhakijat kohtaavat matkalla myös muita vaaroja, kuten ihmiskauppaa ja seksuaalista väkivaltaa. Rikollisverkostojen on arvioitu vuonna 2015 saaneen 4–5 miljardia euroa ihmisten salakuljettamisesta EU:n alueelle. ISISin ja muiden jihadistijärjestöjen on arvioitu saaneen salakuljetuksesta noin 275 miljoonaa euroa.<sup>13</sup>

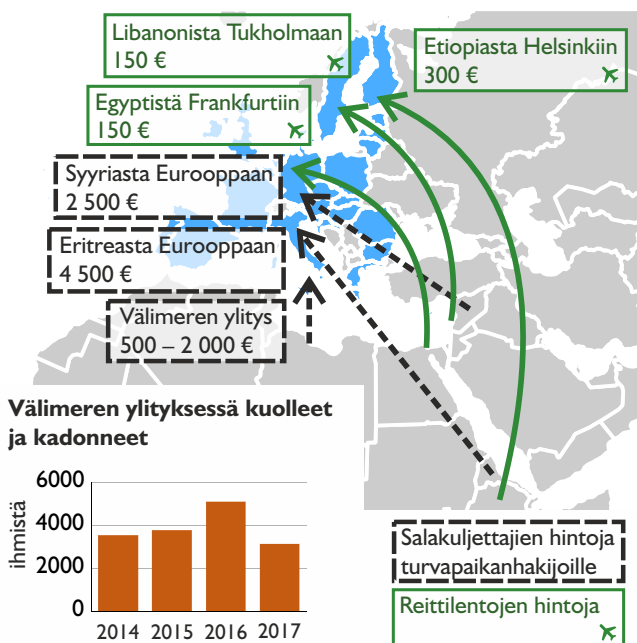
Kuvaajasta 7 selviää rekisteröityneiden syyrialalaisten pakolaisten määrä Turkissa, Irakissa, Libanonissa ja Jordaniassa. EU:n osalta kuvaajassa näkyvät syyrialaiset turvapaikanhakijat, joten luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia. Luvuista



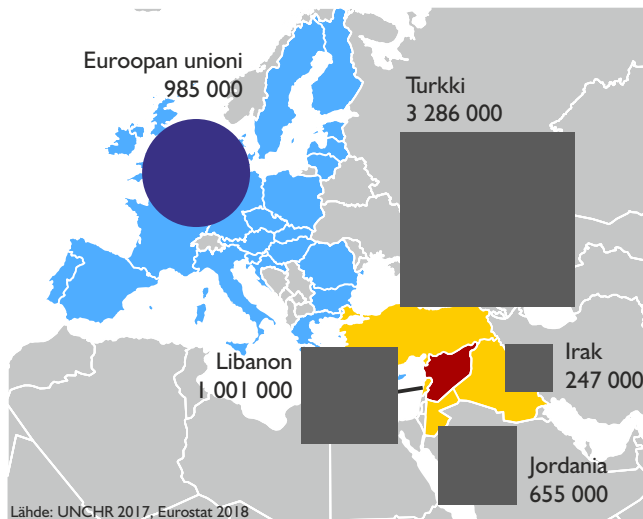
Kuvaaja 4. Aseellisten konfliktien kuolonuhrit niissä kymmenessä maassa, joiden kansalaiset jättivät eniten turvapaikkahakemuksia EU-maissa vuosina 2015 ja 2016.<sup>14</sup>



Kuvaaja 5. Freedom in the World -indeksi niissä kymmenessä maassa, joiden kansalaiset jättivät vuosina 2015 ja 2016 eniten turvapaikkahakemuksia EU-maissa.<sup>15</sup>



Kuvaaja 6. Turvapaikanhakijoiden salakuljettajille maksamia hintoja, reittilentojen hintoja sekä Välimeren ylityksessä vuosina 2014–2017 kuolleiden ja kadonneiden määrä.<sup>16</sup>



Kuvaaja 7. Syyrialaispakolaisten määrä Syyrian naapurivaltioissa ja EU:sta turvapaikkaa hakeneiden syyrialaisien määrä.<sup>17</sup>

kuitenkin näkyy hyvin se, että valtaosa sotaa paenneista syyrialaisista on jäänyt lähimaihin, mukaan lukien Irakiin, jossa on ollut käynnissä Irakin armeijan ja ISISin välinen sota. Yksin Libanonissa syyrialaisia pakolaisia on miljoona. Libanonin väkiluku on noin 6 miljoonaa, joten noin joka kuudes Libanonissa asuva on syyrialainen pakolainen. EU:n asukkaista syyrialaisia turvapaikanhakijoita on vastaavasti noin joka viidessäs. Syyrian ulkopuolelle sotaa pakoon lähteneiden lisäksi Syyriassa oli vuonna 2016 noin 6,5 miljoonaa maan sisäistä pakolaista.<sup>18</sup>

## Turvapaikanhakijoiden määrää tulevaisuudessa on vaikea ennakoida

On vaikea arvioida, kuinka paljon turvapaikanhakijoita ja pakolaisia EU:hun saapuu tulevaisuudessa. Arvioinnin hankaluuteen on useita syitä. Ensinnäkin asiaan vaikuttaa kunkin lähtömaan turvallisuustilanteen kehitys. On helppo todeta, että esimerkiksi Syyrian sotaan ei ole nähtävillä nopeaa ratkaisua. Tarkemmin epävakaiden alueiden tulevaisuutta on kuitenkin hankala ennustaa.

Toiseksi arviointia vaikeuttaa se, että sodan alkaminen tai turvallisuustilanteen heikkene-

minen ei välttämättä tarkoita, että ihmiset pyrkisivät EU:n alueelle. Esimerkiksi vain pieni osa sotaa paenneista syyrialaisista on tullut EU-maihin. Myös Jemenin tilanne havainnollistaa hyvin sitä, kuinka sota Euroopan lähistöllä ei välttämättä merkittävästi näy EU:n turvapaikkatilastoissa. Kuolonuhreissa mitaten Jemenin sisällissota oli vuonna 2017 käynnissä olevista konflikteista maailman neljänneksi verisin, mutta EU:sta turvapaikkaa hakeneiden kansalaisuuk-sien joukossa jemeniläisiä oli vasta 48:nneksi eniten. Kilometreissä mitaten Jemen ei käytännös-sä ole sen kauempana EU:n ulkorajoista kuin Nigeria, Pakistan tai Eritrea, joista EU-maihin tuli turvapaikanhakijoita vuonna 2017 4:nneksi, 5:nneksi ja 6:nneksi eniten.<sup>19</sup> Noin 2 miljoonaa Jemenin sotaa paennutta ihmistä on jäänyt maan sisäisiksi pakolaisiksi. Jemenistä ulkomaille lähteneistä 280 000 pakolaisesta ja turvanpai-kanhakijasta suurin osa on lähialueen maissa, erityisesti naapurimaissa Omanissa, Somaliassa ja Saudi-Arabiassa.<sup>20</sup>

Kolmantena tekijänä EU:sta turvaa hakevien ihmisten määrään vaikuttaa unionin harjoittama politiikka eli se, kuinka helppoa turvapaikanhakijoiden on päästä EU:n alueelle ja kuinka todennäköisesti he saavat jäädä EU-maihin. Maaliskuussa 2016 astui voimaan EU:n ja Turkin välinen sopimus, jossa sovittiin Turkista Kreikan saarille saapuvien turvapaikanhakijoiden palaut-tamisesta Turkkiin. Sopimuksen jälkeen turvapai-kanhakijoiden tulo Turkista Kreikkaan on vähen-tynt merkittävästi. Ihmisoikeusjärjestöt ovat kritisoineet sopimusta kansainvälisen oikeuden vastaiseksi.<sup>21</sup> Tehokas keino EU:lle vaikuttaa turvapaikanhakijoiden määrään tulevaisuudessa olisi konfliktien ja väkivaltaisuuksien syihin puuttuminen lähtömaissa. Toimiminen konflik-tien estämiseksi lähtömaissa vaatii kuitenkin lisää ymmärrystä konfliktinehkäisystä.

Julkaisun lähdeviitteet löytyvät verkosta osoitteesta <https://tinyurl.com/viitteet-3-2018>

Selvitystä saa vapaasti jakaa ja kopioida. Julkaisun tietoja käytettäessä tai siteeraattaessa on mainittava lähde.

Julkaisu on osa SaferGloben hanketta *Euroopan unionin turvapaikkapolitiikka ja inhimillinen turvallisuus*. Ulkoministeriö on myöntänyt hankkeelle valtionavustusta kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedottamiseen vuodelle 2018. Artikkeleissa esitetyt näkemykset eivät välttämättä edusta ulkoministeriön tai SaferGlobe ajatushautomon näkemyksiä.

Julkaisija: SaferGlobe, 2018

ISBN: 978-952-6679-25-9 (painettu)  
978-952-6679-26-6 (pdf)



eurooppatiedotus.fi  
Ulkoministeriö